

Censorvejledning

Referat af møder for censorer i skriftlig dansk på stx
april 2008

Indhold

Forord	1
1. Den skriftlige prøve i dansk efter reformen	2
2. Nye bedømmelseskriterier.....	5
Genreerne og vurderingskriterierne	5
3. Nye karakterer	10
4. Tre eksempler på besvarelser	12
Besvarelse A.....	13
Besvarelse B	17
Besvarelse C	20
5. Bedømmelse af de tre besvarelser	24
Bedømmelse af besvarelse A	24
Bedømmelse af besvarelse B.....	25
Bedømmelse af besvarelse C.....	27

Appendix A: Oversigt over prøvegenrene i skriftlig dansk (elevhenvendt)

Appendix B: Bedømmelsesark

Forord

Den 22. og d. 23. april 2008 afholdt Undervisningsministeriet i samarbejde med opgavekommissionen vedr. den skriftlige prøve i dansk på stx to møder for censorerne ved denne prøve. Her gennemgik undertegnede repræsentanter for opgavekommissionen de karakteristiske træk ved de nye prøvegenrer i dansk på stx, de nye bedømmelseskriterier og den nye karakterskala som oplæg til en drøftelse i censorkorpset af styrker og svagheder ved tre forelagte autentiske besvarelser fra terminsprøver for 3.g'ere i marts 2008.

I det følgende gives et sammendrag af oplæggene, de vigtigste pointer og konklusioner fra møderne under ét, samt konkrete vurderinger af de tre besvarelser sådan som kommissionen og de fremmødte censorer bedømte dem. Formålet med møderne og denne censorvejledning i form af et referat fra dem er at give censorer og lærere et ensartet og sikkert bedømmelsesgrundlag.

Sammendraget er disponeret på samme måde som det tilsvarende sammendrag af oplæg, konklusioner og besvarelsesbedømmelser på et møde for hf-censorer afholdt i maj 2007. Tak til forfatterne heraf, Peter Nyord og Ulrik Herskind, for inspiration.

I Appendix A bringes, for overblikkets skyld, den opstilling af væsentlige forskelle og ligheder mellem prøvegenrerne, som i nogen tid har været tilgængelig på fagkonsulentens side på emu.dk.

I Appendix B bringes et forslag til en udformning af et retteark, som censorerne kan bruge i deres arbejde, ét for hver besvarelse, hvis de finder det nyttigt.

Medlemmerne af opgavekommissionen Niels Ebbesen og Ida Diemar har bidraget meget værdifuldt til afsnittene med karakteristikker og vurderinger af de tre autentiske besvarelser.

Susan Mose, fagkonsulent

Marianne Hansen, formand for opgavekommissionen

Søren Peter Sørensen, medlem af opgavekommissionen

1. Den skriftlige prøve i dansk efter reformen

Med reformen i 2005 indførtes visse, væsentlige ændringer i prøven i skriftlig dansk på stx.

Ændringerne er beskrevet i læreplanen og undervisningsvejledningen (afsnit 4.2.1 om prøven og afsnit 4.3.1 om bedømmelsen) og desuden i det følgebrev, der fulgte med de to vejledende prøvesæt, der blev udsendt til skolerne i maj 2006¹. Dansk Noter 1/2007 er et temanummer om skriftlighed, og heri findes bl.a. en artikel om baggrund for og intentioner med den danske stil af daværende fagkonsulent, Ulrik Herskind, og en artikel om ”Den skriftlige prøve i stx efter reformen” af formanden for den vejledende opgavekommission, Marianne Hansen. Endelig har den nye fagkonsulent, Susan Mose, siden efteråret 2007 på sin EMU-side haft bl.a. en elevhenvendt oversigt over forskelle og ligheder mellem genrerne² og en lærerhenvendt sektion med svar på ofte stillede spørgsmål³.

Baggrunden for den nye skriftlige prøve

Før reformen påpegede censorrapporterne år efter år en række problemfelter i ”den gamle danske stil”. Kun få eksaminander formåede at skrive med en overbevisende, personlig og vedkommende stemme i en form, der kunne appellere til læseren. Tekstmaterialet behandledes ofte på måder, der bar præg af en uklar kommunikationssituation; indforstået og uden klart markeret formidlingsbevidsthed. En række af opgaveformuleringerne stillede endvidere ikke særlig klart eleverne til regnskab for specifik, danskfaglig viden eller kunnen. Endelig stillede kun en enkelt opgavetype krav om, at besvarelsen affattedes i en bestemt genre – det var essayopgaverne – så resten af opgaverne skulle besvares i former, der kun forekom netop ved prøven i faget dansk.

Også rapporten *Skriftlighed i gymnasiet – Skriftlighed i dansk, samfundsfag og biologi på A-niveau i det almene gymnasium* fra Danmarks Evalueringsinstitut, 2004, rejste nogen kritik af denne prøveform og den undervisningspraksis, den medførte. Det hedder f.eks. s.84 i denne rapport: ”Flere lærere vurderer, at den danske stils form er uhensigtsmæssig: (...) formen har ringe relevans”.

Genre og kommunikationssituation

Efter offentliggørelsen af læreplanen for stx nedsattes en vejledende opgavekommission, der fik i opdrag at udforme principper for en ny, centralt stillet, skriftlig prøve i dansk og at udarbejde 2 vejledende opgavehæfter. Det var opfattelsen i den vejledende kommission, at den danske stil i uhensigtsmæssig høj grad havde udviklet sig til en ”skolegenre”; en opgaveform med kun meget indirekte relationer til skrevne tekster uden for skolen og med en uklar kommunikationssituation, det kunne være svært for eleverne at håndtere.

En central nyskabelse i den nye skriftlige prøve er, at besvarelsen skal udfærdiges i en

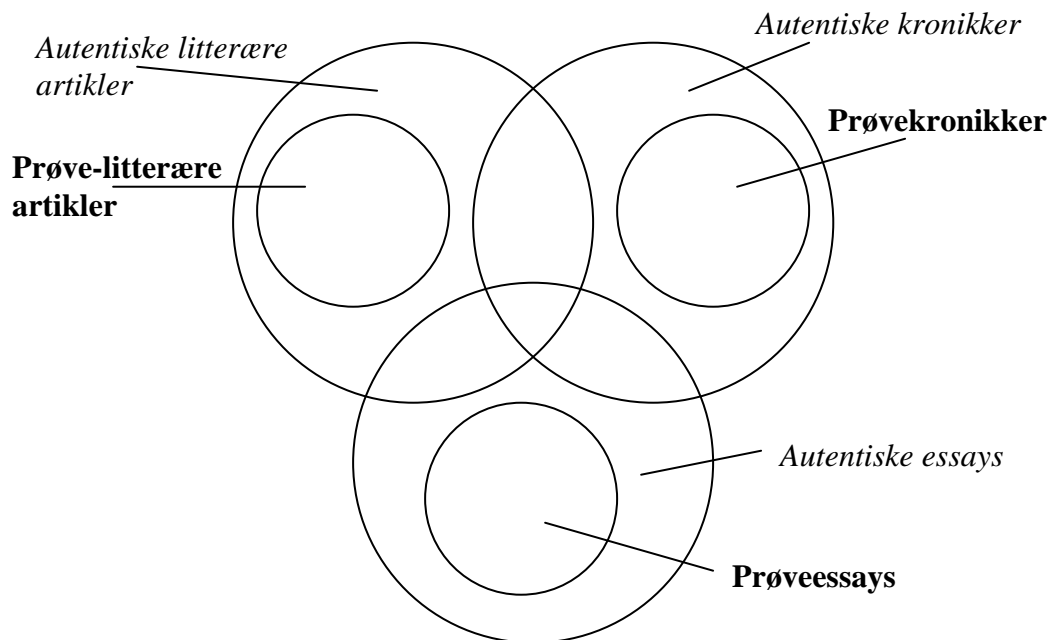
¹ Følgebrevet kan hentes på <http://us.uvm.dk/gymnasie/almene/eksamen/vejlopg-nyordning/da/danskAstx-brev-vejlopg.pdf>

² Se Appendix A i denne vejledning.

³ Se <http://www.emu.dk/gym/fag/da/uvm/fagkons.html>

prøveversion af en autentisk, virkeligt forekommende genre: litterær artikel, kronik eller essay. Intentionen heri er på den ene side at fjerne så mange elementer af ”kunstighed” og inautenticitet fra prøveformen, som det er muligt, når det nu engang er en prøve, der er tale om. Det er intenderet autentisk formidling, der er tale om. På den anden side øger det mulighederne for også i forbindelse med arbejdet med de skriftlige prøvegenrer at kombinere receptive og produktive dimensioner i faget, således som læreplanens identitetsafsnit (1.1) foreskriver. Det vil være oplagt, at læreren undervejs i det treårige forløb lader eleverne læse og arbejde med litterære artikler fra forskellige medier, kronikker og essays og i forbindelse hermed markerer, hvilke af de konkrete teksters træk, der er forenelige med prøveudgaverne, og hvilke, der eventuelt ikke er.

De autentiske genrer litterær artikel, kronik og essay er ikke veldefinerede og stabile størrelser. En række tekster har endda træk af flere af genrerne. Opgavekommissionen har i sin beskrivelse af de karakteristiske træk ved prøveudgaverne af genrerne helt bevidst foretaget nogle ”beskæringer” i forhold til den radikale mangfoldighed inden for de tre genrer, der kan påvises op gennem teksthistorien. Dette er sket for det første for at gøre det muligt for eleverne at etablere en forståelse af genrerne som indbyrdes reelt forskelligartede og dermed i tilegnelsen og ved prøven at praktisere dem som forskellige typer af meddelelser og for det andet for at gøre det muligt for censorerne at lade det indgå som et vurderingskriterium, hvor god genrebeherskelse den enkelte besvarelse udviser. Forholdet mellem de tre genrer dels indbyrdes i deres autentiske forekomst og dels i forholdet mellem autentiske genrer og prøveudgaverne heraf er søgt anskueliggjort i figuren herunder. Som det fremgår, skal prøvegenrerne forstås som teksttyper, der ligger ”solidt” i forhold til de mest centrale og karakteristiske træk for deres autentiske ”modergenrer”, mens de træk, der gør visse tekster hørende til én genre sværtskelnelige fra en anden eller begge de andre i beskrivelserne er søgt markeret som ikke-ønskede.

Faglighed og formidling

En anden central nyhed er betoningen af, at alle opgaver i udgangspunktet har et danskfagligt emne – eller i hvert fald et emne, der kan belyses fra en (eller flere) danskfaglig(e) synsvinkel (synsvinkler). Dette skal ses i forlængelse af den i læreplanen mere markerede faglige profilering af faget. Af læreplanen fremgår det i pkt. 4.3 (Bedømmelseskriterier), at prøverne i faget først og fremmest handler om at afdække, i hvilket omfang ”eksaminandens præstation lever op til de faglige mål”.

Det er indgået i den vejledende opgavekommissions overvejelser, at der med reformen er indført en række skriftlige eller delvist skriftlige opgaver med en meget markeret akademisk form. Det drejer sig bl.a. om opgaven i dansk og/eller historie, projektrapporter, studieretningsprojektet og AT-synops-prøven. Dansk vil naturligt indgå som fag i en eller flere af disse opgaver for en stor del elevers vedkommende, så kommissionen har ikke fundet det oplagt at ændre den skriftlige prøve i faget dansk i retning af tilsvarende akademiske former. I stedet har kommissionen fundet det frugtbart at vælge prøvegenrer, der giver eksaminanderne lejlighed til ved den skriftlige prøve at demonstrere en bredere orienteret formidlingsbevidsthed og –evne - samtidig med at det, der formidles er af faglig karakter. Det er væsentligt at bemærke, at det er en forudsætning (nævnt f.eks. i følgebrevet til de vejledende opgaver), at de intenderede modtagere er læsere, hvis interesse i emnet skribenten kan stole på. Der er derfor ikke tale om, at besvarelser i prøvegenrerne skal gøre brug af meget farverige virkemidler for at forsøge at ”overtale” en læser til at påbegynde og fortsætte læsningen.

2. Nye bedømmelseskriterier

Læreplanens pkt. 4.3, Bedømmelseskriterier, fastsætter, ud over den generelle målopfyldelse omtalt i afsnit 1, tre forhold, som særligt vægtes i bedømmelsen af elevernes besvarelser:

”Ved den skriftlige prøve lægges der vægt på eksaminandens færdighed i:

- skriftlig fremstilling*
- emnebehandling*
- at anvende danskfaglig viden og fagets grundlæggende metoder”.*

Disse tre forhold kan udfoldes således, jf. Undervisningsvejledningen pkt. 4.3, idet spørgsmålet i vurderingen af besvarelsen er, i hvor høj grad målene er opfyldt:

Skriftlig fremstilling:

Besvarelsens sprog er klart, velformuleret dansk, som er sprogligt korrekt

Besvarelsen overholder opgavens genre-mæssige krav

Fremstillingen fastholder fokus

Fremstillingen er velstruktureret med progression

Emnebehandling:

Opgaven besvares i overensstemmelse med formuleringen, og den besvares udtømmende

Det tilknyttede tekstgrundlag inddrages med vægt i forlængelse af opgavens krav

Anvendelse af danskfaglig viden og metoder:

Besvarelsen demonstrerer sikker danskfaglig viden

Fagets grundlæggende metoder anvendes kvalificeret

Disse tre bedømmelseskriterier udpeger tre kategorier for vurderingen af en besvarelse: form og sprog, indhold og inddragelse af danskfaglig viden og metoder, men der må altid foretages en samlet afvejning af alle tre kriterier gennem en helhedsvurdering af besvarelsen. Rækkefølgen i de tre kriterier er altså ikke udtryk for en prioritering mht. væsentlighed eller vægt, og de indgår derfor med lige stor vægt i den samlede vurdering, som skal foretages. Det hænger overordnet sammen med, at målene for faget heller ikke er prioriterede og at de rummer både færdigheds-, kompetence- og vidensaspekter.

Genrerne og vurderingskriterierne

Besvarelserne skal formuleres i fastlagte genrer, og det betyder, at genrebeherskelsen indgår som vurderingskriterium. Samtidig ligger der i de tre genrer indbyggede forventninger til fx den intenderede kommunikationssituation, til modtagerforhold, hensigtsmæssige teksthenvvisninger og egnede fremstillingsformer, som tilsvarende indgår i vurderingen, og de disse vurderingskriterier skal nærmere beskrives i det følgende.

Modtager og kommunikationssituation – fælles for de tre genrer

Fælles for den litterære artikel, kronikken og essayet er, at den intenderede modtager er den litterært og almenkulturelt interesserede læser, og kanalen kan være en publikation af almen interesse. Af dette følger, at læseren skal kunne følge fremstillingen uden kendskab til materialet.

Det materiale, som indgår i besvarelsen, skal altså præsenteres som en naturlig del af fremstillingen og som en forudsætning for at læseren kan følge skribentens efterfølgende behandling. Materialet må altså ikke omtales indforstået eller med henvisninger, som for læseren er uklare, fx af typen ”I tekst 1 står der at..”.

En anden følge af de givne rammer for kommunikationen er, at noter (fodnoter eller slutnoter) ikke er naturlige i fremstillingen. I andre opgavetyper i gymnasiet skal eleverne kunne opfylde kravene til den videnskabelige fremstilling og afhandling, fx i dansk-/ historieopgaven eller i studieretningsprojektet. Men fremstillingsformen for prøven i skriftlig dansk er ikke den videnskabelige artikel, og derfor er noter uhensigtsmæssige.

Når dette er sagt, er der dog ikke tvivl om, at mange dansklærere i deres undervisning har lagt vægt på, at eleverne skal kunne bruge et noteapparat, og det har ikke været tilstrækkeligt tydeligt, at der skulle skelnes mellem de danskfaglige genrer og den videnskabelige afhandling. Anbefalingen til censorerne er derfor ved denne prøvetermin at tage lempeligt på mulige noter i besvarelserne.

Kommunikationssituationen og teksthenvvisninger

Det er tidligere nævnt, at en mulig kanal for fremstillingen er en publikation af almen interesse. Men her må en præcisering ind, for den litterære artikel kan nok så sandsynligt stå i det litterære tidsskrift – som vel i øvrigt også kan have almen interesse. Denne skelnen markerer en forskel i, hvordan der henvises til opgavens materiale. Den litterære artikel i tidsskriftet benytter sig ofte af henvisninger til den tekst, som analyseres, og denne forventning til præcis dokumentation via citater med linjehenvisning gælder også for prøvebesvarelsen af den litterære artikel. Tekster, som indgår i opgaver som skal formidles som litterære artikler, har derfor linjetæller.

I kronikken og essayet kan skribenten ofte med fordel citere centrale, korte passager fra opgavens materiale, men det er ikke praksis i kronik og essay at henvise med linjetæller. Citater bør derfor i den løbende tekst/besvarelse indgå således, at læseren ved, hvilken tekst centrale citater hentes fra, men her har læseren ikke forventning om de præcise linjehenvisninger. Tekster der indgår i kronik- og essay-opgaver vil derfor ikke være forsynede med linjetæller.

Overordnet vil skribenten i den gode besvarelse inddrage tekster og materiale i forlængelse af genrens praksis og opgavens krav, men det er nok vigtigt at censorerne denne prøvetermin forholder sig som ved et muligt noteapparat – altså er lempelige.

Layout

De tre skrivegenrer har intenderede modtagere og mulige kanaler, men det er ikke hensigten at eleverne skal skrive journalistisk og opsætte besvarelserne ud fra journalistiske kriterier.

Rubrikken, overskriften, er givet i alle opgavetyper, og den skal bruges. Det er muligt at benytte underrubrik og mellemrubrikker i den litterære artikel og i kronikken, hvorimod disse brud vil virke forstyrrende i essayet. Det er vigtigt at understrege, at der ikke ligger forventninger til, at eleverne bruger mellem- og underrubrik i litterær artikel og kronik. Men hvis disse virkemidler kan kvalificere fremstillingen og understrege dens fokus, kan de benyttes og de må vurderes positivt. Det trækker ikke op i vurderingen, hvis eleven har brugt tid på at sætte sin besvarelestekst op i spalter eller på anden måde artikelagtigt. På den anden side trækker det heller ikke ned, så længe det ikke virker forstyrrende på læsningen.

Sprog og fremstilling i de tre genrer

Vejledningen fremhæver, at fremstillingen i en besvarelse skal være sammenhængende og med klart fokus. I vurderingen af den enkelte besvarelse vil det være naturligt at vurdere den indholdsmæssige sammenhæng (kohærens) og den sproglige sammenhæng (kohæsion).

Et andet forhold, som understreges i vejledningen er, at fremstillingen skal have progression. Den simpleste form for progression er bevægelsen fra det konkrete eller enkle mod det abstrakte, sammensatte eller det almene og generelle. Men det er værd at bemærke, at elever også kan vælge en komposition som fx i begyndelsen fremhæver et overordnet synspunkt i form af en påstand for derefter at gå tilbage og bygge fremstillingen op som en argumentation for denne påstand – og andre kompositionsformer er mulige. Det væsentlige er, at fremstillingen demonstrerer en formbevidsthed og en bevidsthed om, hvorledes læseren kan få del i en sammenhængende tankegang i forlængelse af den stillede opgave.

Fremstillingsformer i de tre genrer

I vurderingen af en besvarelse er genren og dens karakteristiske fremstillingsformer centrale. I kort oversigtsform kan genrerne beskrives således:

Litterær artikel	Kronik	Essay
præsenterer	præsenterer	præsenterer/åbner
analyserer	redegør	afsøger
dokumenterer	karakteriserer	undersøger
fortolker	diskuterer	overvejer
perspektiverer	argumenterer	reflekterer
	konkluderer	afrunder

Stikordene må tages med forbehold, bl.a. fordi ikke alle de nævnte fremstillingsformer nødvendigvis bringes i spil eksplicit eller implicit af alle opgaveformuleringer, men de kan dog være en slags pejlemærker for, hvad der er centralt for de tre genrer og for vurderingen af besvarelser.

Den litterære artikel - tekstbehandling

Den litterære artikel har som sit centrale indhold en analyse og fortolkning af en eller flere tekster. Forventningen er her, at eleven er i stand til at arbejde metodisk med materialet og fremstille klart og sammenhængende, så læseren kan følge bevægelser fra konkrete iagttagelser til mere abstrakte synteser og fortolkninger. Forventningen er ligeledes, at eleven er i stand til at benytte centrale analysebegreber, så analysen bliver præcis og fagligt funderet. Dette kunne fx gælde anvendelse af viden om synsvinkelbrug og fortællerpositioner i epik eller evnen til at skelne mellem brugen af forskellige typer billeder i lyrik og epik. I den litterære artikel indgår normalt desuden en perspektivering, hvor viden fra fagets kernestof skal inddrages. Her vil den enkelte elev have flere muligheder. I vurderingen indgår, hvorvidt eleven er i stand til at inddrage viden og stof, som kan åbne og perspektivere den tætte analyse og fortolkning – altså om der er sammenhæng i tankegangen og fremstillingen. Ufordøjede litteraturhistoriske brokker tæller fx ikke positivt. Endelig indgår det, om eleven, inden for de rammer opgaveformuleringen afstikker, har valgt en vinkel på teksterne og arbejdet med dem, der motiverer og styrer fremstillingen.

I punktform kan den gode besvarelse forsøgsvis karakteriseres således: Besvarelsen ...

- opfylder opgavens krav og anvisninger
- markerer en vinkel på stoffet
- analyserer
- har tekstfokus
- har overblik over materialet
- går tæt på teksten
- har blik for tekstens sammensathed
- dokumenterer, citerer og henviser
- fortolker på baggrund af analysen
- perspektiverer ud fra det givne fokus

Kronikken - tekstbehandling

Kronikken har som det centrale et emne eller en problemstilling knyttet til danskfagligt kernestof. Til opgaven hører en eller flere tekster eller billeder. Eleven skal karakterisere træk i en tekst, redegøre for eller sammenholde synspunkter. I vurderingen indgår, om eleven i forlængelse af den stillede opgave kan slå ned på centrale og karakteristiske træk og kan redegøre præcist og sammenhængende. Diskussionen skal først og fremmest være en neutral og argumenteret afvejning af emnet eller problemstillingen. Diskussionen kan være personlig i den forstand, at eleven kan vælge synspunkter, som ikke er repræsenterede i materialet, og som derfor kan være elevens egne. Kravet er alene, at der argumenteres og at der argumenteres på et fagligt grundlag. I vurderingen indgår om dette er tilfældet, ligesom det vurderes om eleven kan inddrage vedkommende stof eller eksempler i diskussionen.

I punktform kan den gode besvarelse forsøgsvis karakteriseres således: Besvarelsen ...

- opfylder opgavens krav og anvisninger
- redegør og/eller karakteriserer
- har emnefokus
- har overblik over materialet
- slår ned på træk, som er centrale for emnet
- dokumenterer
- diskuterer problemstillinger, som er centrale for emnet
- argumenterer
- konkluderer

Essayet - emnebehandling

Essayet tager ligesom kronikken udgangspunkt i et emne, og der hører til opgaven en eller flere tekster eller billeder. Essayet har et danskfagligt udgangspunkt, men eleven sætter i høj grad selv dagsordenen. Det materiale, som nævnes i opgaven skal præsenteres og behandles ud fra det, der er fokus i essayet, men der er ingen krav om fx udtømmende analyse eller om, at alle "mellemregninger" i førskrivningens tekstarbejde skal ekspliciteres. Til gengæld betyder de overordnede krav til emnebehandlingen, at eleven ikke kun implicit kan inddrage materialet til opgaven. Det skal altså være klart for læseren, hvor og hvornår der tages udgangspunkt i materialet, det inddrages eller der perspektiveres til det. Der er for eleven væsentlige

frihedsgrader mht. hvordan materialet inddrages, men det skal ikke gøres skjult, hentydet eller implicit. I overvejelserne over og undersøgelserne af emnet kan eleven overskride de snævre danskfaglige grænser. I vurderingen indgår om eleven fokuserer på og udvælger centrale dele af materialet, om eleven selv tilføjer interessante og vedkommende overvejelser eller undersøgelser, og om fremstillingen har en klar linje og fokus. Essayet peger ikke frem mod en egentlig konklusion, men må have en afrunding, gerne med mere åbne overvejelser og pointer.

I punktform kan den gode besvarelse forsøgsvis karakteriseres således: Besvarelsen ...

- opfylder opgavens krav og anvisninger
- undersøger, reflekterer
- har emnefokus
- har overblik over materialet
- tager afsæt i materialet
- udnytter det i refleksioner
- inddrager egne overvejelser/andet stof
- afrunder i en åbning, hvor læseren kan fortsætte refleksionerne

3. Nye karakterer

I undervisningsvejledningen til dansk på stx (September 2007) findes en vejledende beskrivelse af, hvilke krav der stilles i skriftlig dansk for at opnå tre af de syv nye karakterer, nemlig 12, 7 og 02:

Karakteren 12

- Sproget er velformuleret, præcist, nuanceret og korrekt, med ingen eller få uvæsentlige fejl.
- Fremstillingen er argumenterende, genrebevidst og velstruktureret med såvel fokus som progression.
- Emnebehandlingen, herunder behandlingen af det inddragne tekstmateriale, er udtømmende, veldokumenteret med ingen eller kun få uvæsentlige mangler.
- Der demonstreres fremragende anvendelse af danskfaglig indsigt, viden og metode, sikker brug af et danskfagligt begrebsapparat samt stor sikkerhed i at bevæge sig fra det konkrete til det abstrakte.

Karakteren 7

- Sproget er præget af sikkerhed i syntaks, præcision og sprogrigtighed, men med flere mindre væsentlige fejl.
- Fremstillingen savner grundighed i argumentation og i nogen grad genrebevidsthed, men har i tilfredsstillende grad fokus og sammenhæng.
- Emnebehandlingen, herunder behandlingen af det inddragne tekstmateriale, har flere mangler og savner i nogen grad dokumentation.
- Der demonstreres god anvendelse af danskfaglig indsigt, viden og metode, god brug af et danskfagligt begrebsapparat samt evne til at bevæge sig fra det konkrete til det abstrakte.

Karakteren 02

- Sproget er præget af tilstrækkelig sikkerhed i syntaks og sprogrigtighed, men med adskillige tyngende fejl og manglende præcision.
- Fremstillingen savner argumentation og har kun i tilstrækkelig grad fokus og sammenhæng.
- Emnebehandlingen, herunder behandlingen af det inddragne tekstmateriale, er meget mangelfuld, men dog tilstrækkelig.
- Der demonstreres usikkerhed i anvendelse af danskfaglig indsigt, viden og metode samt af et danskfagligt begrebsapparat.

Man kan i praksis angive tre hovedområder for karakterer til beståede besvarelser med disse stikord vedrørende de tre bedømmelseskriterier:

Karakterniveau	02 – 4	7	10 – 12
Skriftlig fremstilling	Fungerende	Sikker	Nuanceret
Emnebehandling	Tilstrækkelig	Tilfredsstillende	Omfattende/grundig
Danskfaglig viden/metode	Refererende	Metodisk	Reflekteret

Oversigten illustrerer nogle grundlæggende forskelle mellem de tre hovedområder på karakterskalaen kombineret med de tre overordnede bedømmelseskriterier. Selv om der er tale om meget korte stikord, kan oversigten forhåbentlig hjælpe i vurderingen af de mange, meget forskellige besvarelser.

I forhold til 13-skalaens topkarakters karakter af undtagelseskarakter, er det vedr. 7-trinsskalaen værd at bemærke, at ikke *alt* i en besvarelse skal være *helt* perfekt, for at 12-tallet kan udløses. Hvis en i øvrigt fremragende besvarelse f.eks. m.h.t. det formelt sproglige og/eller emnebehandlingen rummer kun få og uvæsentlige fejl og mangler, skal den have karakteren 12 ligesom den fremragende besvarelse, der slet ingen fejl har, og hvor intet synes at mangle i emnebehandlingen.

Som tidligere nævnt indgår alle tre bedømmelseskriterier altid, og de indgår som ligeværdige kriterier. Ofte vil en konkret besvarelse tydeligt ud fra alle tre bedømmelseskriterier ligge i det samme område, men der vil også være besvarelser, som ud fra bedømmelseskriterierne placerer sig i flere hovedområder. Den sprogligt sikre og nuancerede fremstilling kan fx godt formidle et indhold, hvor en tekst er misforstået eller hvor opgaven ikke er besvaret fyldestgørende. Her må bedømmeren ud i en omhyggelig afvejning af besvarelsens styrker og svagheder og ud fra en helhedsvurdering afveje positive og negative elementer.

4. Tre eksempler på besvarelser

På de følgende sider gengives de tre besvarelser, som censorerne fik udleveret, tid til at læse og til opgave at bedømme på møderne. Der er tale om autentiske besvarelser fra terminsprøver for 3.g-elever afviklet i marts 2008. Alle er de dog naturligvis anonymiseret og desuden forsynet med linjenummerering m.h.p. at muliggøre præcis reference under censormøderne.

Besvarelserne er besvarelser af de tre opgaver i det vejledende opgavesæt nr. 1, STX061-DAA V, én af hver så alle tre besvarelsesgenrer kunne behandles.

Sættets tekstmateriale:

1. Morten Sabroe: En luder steg af toget (et kapitel fra bogen af samme navn, 1994)
2. Erik Knudsen: Billeder, billeder (et digt fra samlingen *Til en ukendt Gud*, 1947)
3. Per Folkver: Selvfølgelig skal I se det billede (en artikel fra Politiken, 28. august 2005, illustreret med pressefoto fra Irak)
4. Amalie Skram: En rose (en novelle fra samlingen *Sommer*, 1899).

De stillede opgaver:

1. Fortællende journalistik.

Skriv en kronik om fortællende journalistik.

I kronikken skal du karakterisere de fortællemæssige og stilistiske virkemidler i En luder steg af toget (tekst 1). Du skal desuden med inddragelse af eksempler diskutere betydningen af, at nyhedsmedier anlægger subjektive vinkler i skildringen af begivenheder.

2. Mellem billede og virkelighed

Skriv et essay, hvor du overvejer billedet betydning for vores tilværelses- og omverdensforståelse.

Dit essay skal tage udgangspunkt i en undersøgelse af, hvordan billeder opfattes i Billeder, billeder (tekst 3) og i Selvfølgelig skal I se det billede (tekst 3).

3. En rose

Skriv en litterær artikel om En rose (tekst 4).

Artiklen skal indeholde en analyse og fortolkning af teksten samt en perspektivering, som placerer den litteraturhistorisk.

De tre besvarelser blev af kommissionen udvalgt med henblik på at repræsentere forskellige niveauer af målopfyldelse (altså karakterområder) og forskellige grader af ”genretrohed” og desuden fordi de på hver deres måde er relativt sammensatte m.h.t., hvordan krav inden for de forskellige bedømmelseskriterier honoreres – den endelige helhedsvurdering er m.a.o. ikke en triviell manøvre.

Besvarelse A

Fortællende journalistik

I nutidens Danmark er det svært at forestille sig, hvordan samfundet ville fungere uden mediernes tilstedeværelse. Medierne holder os vågne og belyser forskellige sager fra flere synspunkter.

De holder os orienteret om, hvad der foregår rundt omkring i verden og minder os om, at ikke alting er som det ser ud til at være. Medierne vælger selv, hvordan de vil formidle deres konkrete stof, da de kan berette om sagen gennem et objektivt eller subjektivt synspunkt. Det objektive synspunkt vil ofte give modtageren en overordnet forståelse af sagen, men kan have mangler ved ikke at belyse sagen "indefra". Det er netop her, at den fortællende subjektive journalistik kan bruges. Den fortællende journalistik belyser sagen "indefra" og rummer virkemidler, som vil blive belyst senere. Denne tekst vil tage udgangspunkt i journalist og forfatter, Morten Sabroes, *En luder steg af toget* fra bogen af samme titel fra 1994. Sabroe giver her sit portræt af danskere ved at opleve Århus Festuge og undersøge et slagtehus, hvor han finder de omkringværende menneskers opførsel speciel mærkelig, hvilket også vil blive diskuteret senere hen. Nedenstående tekst, tager altså sit udgangspunkt i, at undersøge den fortællende journalistik og dens betydning.

Overordnet set, skaber stilistikken ofte grobunden for den kontakt, der opbygges mellem forfatter og læser i løbet af en tekst. Derfor er en teksts stil af betydningsfuld karakter og grundlæggende et spørgsmål om forfatterens valg af *ord, sætningsopbygning og rytme*. Stil defineres som den måde noget udføres på og stilistik er nærmere beskrevet *læren om sproglig stil*.

De fortællemæssige og stilistiske virkemidler i Morten Sabroes tekst, *En luder steg af toget*, er da også af stor betydning for tekstens forståelse.

Sabroes fortællemæssige og stilistiske valg er overvejende karakteristiske for nutidens moderne journalister og forfattere. Hele rammen for Sabroes fortælling opbygges på baggrund af det udgangspunkt, at ville formidle en subjektivisk fortælling ud fra egne oplevelser, indtryk og anekdoter. Sabroes fortælling berettes om i datid i første person med en fortællende jegfortæller, hvilket også er karakteristisk for den fortællende journalistik. Virkningen af dette bliver, at teksten bliver stærkt personlighedspræget, da det hele udgår fra forfatterens egen synsvinkel og indtryk af situationen. Teksten er overvejende præget af lav stil, idet Sabroe på ingen måde tager gammeldags eller højtidelige vendinger i brug.

Sabroe skriver i et særdeles malende sprog, idet han ofte beskriver hver tanke, illusion og indtryk med den stærkeste præcision, der herigennem bringer modtageren helt ind i situationen. Dette gøres ved hjælp af stor brug af metaforer, herunder også hverdagsmetaforer, der konstant drager læseren ud i forskellige indtryk. Sabroes fremgangsmåde består i, at male et billede for læseren, der ofte peger hen i en helt anden retning. Det er også på denne måde, at Sabroe får sine personlige holdninger til at skinne igennem. Et eksempel på et sådant billede, er Sabroes beskrivelse af jyderne, der stå og venter i en kø på at komme ind til en forestilling i det ovennævnte slagtehus, hvor nogle kreaturer, skal slagtes: ”Med store naive øjne stod de der i en tremmekorridor og brølede som om de var utilfredse med ventetiden.” Her males et billede af kreaturer i en stald og der bliver på denne måde trukket en parallel imellem dyr og jyder. Den ovenstående refererede tekst del er tilmed præget af ironi. Sabroes humoristiske tone skinner klart igennem i hele teksten og det er blandt andet denne, der kan skabe et mistroisk forhold mellem Sabroe og hans læser.

Sabroes store brug af adjektiver gør, at læseren får et helt klart indtryk af Sabroes oplevelse af den givne situation. På denne måde får modtageren da heller ikke nogen mulighed for selv at danne sig et subjektivisk indtryk af situationen, da den så at sige bliver ”taget fra ham”, da Sabroe allerede har bestemt, hvordan læseren skal opfatte denne.

Brugen af det engelske udtryk ”The Horror”, giver modtageren indtrykket af en moderne og globaliseret forfatter, da netop det engelske sprog særligt har vundet sit indpas i det danske sprog inden for det sidste årti. Spørgsmålet er nemlig, om globaliseringen ikke efterhånden er et fundamentalt livsvilkår for alle og om globaliseringen er en ven eller fjende af velfærdssamfundet? Sabroe giver i hvert fad sin læser det indtryk, at han mener at globaliseringen er en naturlig og nødvendig faktor, som danskerne må lære at leve med.

Samlet set kan det postuleres, at den fortællende journalistik for alvor kommer til sin magt ved Sabroes tekst. Hans fortællemåde og sprogstil indeholder de generelle moderne karakteristika, idet den personlige oplevelse og det malende sprog er særligt dominerende. Konsekvenser for den fortællende journalistik kan være flere, hvilket belyses senere.

Den fortællende journalistiks specielle fokusområder og stærkt subjektive fremstillingsform er på én og samme tid, genrens styrke og svaghed. Forfatterens subjektive fremstilling bevirker, at forfatterens og læserens forhold kan udvikle sig i to retninger; enten positivt eller negativt.

60 Positivt er det, når læseren kommer helt ind under huden på forfatteren og finder hans fremstillinger af de givne situationer relevante og interessante. Negativt er det, når læseren ikke kan følge forfatterens tankegang og ikke finder de personrelaterede anekdoter relevante eller interessante. Disse mulige konsekvenser af den fortællende journalistik, lider Sabroes tekst også under. Enten fanger Sabroe læseren med sin humoristiske og opsigtsvækkende skrivestil eller
65 også står læseren fuldstændig af fra første færd. Det er den chance man som moderne journalist og forfatter må tage nu til dags. Det hele handler om at fange så mange seere, lyttere eller læsere som muligt og måske dette bedst gøres gennem den subjektive stilart, da den objektive stilart kan drukne i de efterhånden mange nye kunstneriske genrer, inden for journalistikkens og litteraturens verden.

70 På baggrund heraf er det særligt relevant at diskutere, hvorvidt Sabroe formår at fange læseren eller ej. Dette kan, som skribent, være svært at vurdere objektivt, da det er den subjektive oplevelse af Sabroes tekst der er i centrum. Ikke desto mindre kan Sabroes formåen alligevel vurderes objektivt ved at tage udgangspunkt i nogle af hans mest centrale personlige oplevelser og holdninger.

75 Sabroes subjektive beretning bliver løbende gennem teksten mere og mere holdningspræget. I starten er hans indre ”jeg” sat i centrum for at han kan danne et personligt forhold til sin læser: ”Krampen er resultatet af en voldsom indre konflikt(---)”. Her antyder Sabroe fra først færd, at han kæmper en indre kamp, hvilket fører læseren helt tæt ind på livet af ham. Disse personlige referencer accepterer de fleste, men der hvor Sabroe for alvor sætter sin læser på prøve, er, når
80 hans egne personlige holdninger udfordrer og provokerer læserens. Sabroe forsøger at skildre danskeren, men måske det viser sig egentlig at være jyden han beskriver. En anden mulighed er, at Sabroe udlægger den generelle dansker som værende jøde, da han mener at disse er særligt naive.

Sabroes beretning om oplevelsen ved slagtehuset, er overvejende ironisk og følgende
85 udtalelser understreger paradokset omkring, hvorvidt Sabroe skriver en beretning om danskeren eller jyden: ”Jeg gik om bag huset og der så jeg en hel kø af firbenede jyder(---) ”Med store naive øjne stod de der i en tremmekorridor og brølede (---). Sabroe provokerer her sin læser og gør ham i tvivl om hans virkelige hensigter med teksten. Når han på denne måde laver direkte paralleller mellem dyr og jyder, kan han være helt sikker på at vække opsigt hos sin læser. Nogle kunne føle
90 sig direkte provokeret, men generelt kunne hans gennemgående humoristiske tone rede ham og

blot gøre teksten finurlig. Heri ligger blot det problem, at teksten og Sabroe som forfatter, kan komme til at virke utroværdig, da læseren kan have svært ved at forholde sig til, hvorvidt han egentlig har et reelt budskab eller ej. Følgende understøtter denne problematik: ”Den brølede ikke rigtigt, men hylede hjerteskræende. Når Sabroe bruger pronomenet ”den” refererer han atter til et 95 dyr og det er igen op til læseren, enten at lade sig provokere af det eller trække på smilebåndet, grundet den ironiske tone.

Sabroes brug af en subjektivisk vinkel i sin skildring af Danmark og danskere, er af stor betydning for tekstens udlægning. Det er netop genren, den fortællende journalistik, der gør teksten unik ved sine karakteristika, men det er lige så vel en måde, hvorpå læseren får et helt 100 klart indtryk af Sabroes generelle holdninger til det danske land og dets borgere.

Sammenfattende kan det, på baggrund af ovenstående redegørelse og diskussion, konkluderes at på trods af forskelle mellem benyttelse af subjektive vinkler ved forskellige medier, medfører de alle samme konsekvens: En åbenlyst personlighedspræget og ikke-objektiv fortælling. Dette 105 bliver en virkning, der er grundet i forfatterens valg af fortælle-mæssige og stilistiske virkemidler. Helt essentielt for den fortællende journalistik er, i hvor høj grad, forfatteren vælger at lade sine holdninger være de helt centrale i teksten. Et eksempel på fortællende journalistik, hvor fortællerens holdninger er helt centrale, er Sabroes tekst *En luder steg af toget*. Her er det Sabroes personlige holdninger, som læseren må forholde sig til. Det afgørende bliver da efterfølgende, 110 hvorvidt læseren, på trods af Sabroes ikke-objektive synsvinkel, kan ræsonnere sig frem til Sabroes egentlige budskab. Den fortællende journalistik er altså den subjektive journalistik der, af alle genrer, har virkemidlerne til at fange læseren og påvirke hans holdninger gennem forfatterens personlige fremstillinger af egne tanker og indtryk. Det er derfor af stor betydning, hvorvidt nyhedsmedierne benytter sig af subjektive vinkler i sine skildringer af begivenheder 115 eller ej.

Besvarelse B

Mellem billede og virkelighed

Et postkort, et avisudklip, en søndagsfilm, en krigsreportage, en virkelighed. Billeder fra alle tider og alle lande strømmer os i møde, for nu at låne og tilpasse en linje fra Erik Knudsens digt "Billeder, billeder" fra 1947, og alle bliver de en del af vores virkelighed. Jeg kender Osama Bin Laden og Barack Obama, for jeg har set dem i fjernsynet - og Barack Obama er tilmed min ven, skønt vi aldrig har vekslet et ord. Desuden ved jeg at Peter Plys bor i hundredmeter-skoven og indianerne i regnskoven, det er der ikke noget kontradiktorisk i.

Barrieren, der adskiller den fysiske og visuelle virkelighed, vi dagligt oplever, forhindrer os ikke i at acceptere den fiktive på lige fod med den virkelige. Det karakteristiske ved mediasamfundets strøm af underholdning og information er netop, at alt tilsyneladende befinder sig på samme niveau; stort og småt, sandt og falskt, virkeligt og fiktivt. Virkeligheden fiktiviseres – eller omvendt – og der opstår en lige gyldighed fiktionen og realiteten imellem, hvilket fører til, at de overordnede sandheder ophører med at eksistere og erstattes af mange små sandheder. Hvor ideologierne tidligere fortolkede virkeligheden og fortalte 'Den Store Fortælling', består vores verden i dag af millioner af billeder, der hver især fortæller små, *lige gyldige* fortællinger. For at bruge den tjekkiske forfatter Milan Kunderas ord, så har imagologerne overtaget ideologernes rolle. Hvor ideologierne fokuserede på indre værdier, fokuserer *imagologien* på det ydre – vi er kun i kraft af vores tilsynekomst.

Erik Knudsen efterlyste et nærvær i den billed- og informationsstrøm, han syntes at opleve i 1947. Strømmen har i dag udviklet sig til et nådesløst mediebombardement af os i vores egenskab af nyheds-, informations- og billedforbrugere. Nærværet synes nu endnu fjernere i et maskebal, hvor kunstighed, mystik, identitetsløshed og selviscenesættelse er dyder, som fremhæves og dyrkes.

Det kræves hele tiden af os som forbrugere at vi tager stilling til krigen i Irak, til knækbrød, til EU, til Harry Potters kamp mod det onde osv. – og gør vi det ikke, skal Gallup-instituttet eller Megafon nok sørge for det i form af en art meningsmåling, der sørger for at man ikke slipper.

Foruden at skulle tage stilling til de billed- og informationsbombardementer vi udsættes for, kræves det også af os, at vi selv er i stand til at skyde billeder afsted. For nylig oplevede

30 jeg at skulle vælge profilbillede til min netop oprettede Facebook-profil, hvilket straks affødte tanker som; Hvem vil jeg være? Hvem kommer til at se det billede, jeg vælger, og hvad vil de tænke? Og ikke mindst; Hvad vil jeg gerne have dem til at tænke? Hvilket vel må kunne karakteriseres som et klassisk eksempel på vore dages selviscenesættelse. Omvendt antyder det måske også, hvilke overvejeleser mediernes gør sig, i forhold til hvilke billeder, de sender afsted til os.

35 Medierne har i dag bl.a. det privilegium, at mennesker i vid udstrækning sanser og oplever verden gennem medierne, før de får mulighed for at gøre egne erfaringer. Det betyder, at udviklingen af vores egen identitet bliver utrolig sårbar over for mediernes indflydelse og styring udefra. Medierne har mulighed for at manipulere efter forgodtbefindende, idet de ved at vælge og vrage, sammensætter den kollage af indtryk, vi som forbrugere i sidste ende skal
40 forholde os til. Et eksempel på, at begivenheders fravær i kollagen er ensbetydende med, at de ikke eksisterer, finder man i en artikel Per Folkver, der blev bragt i Politiken d. 28. august 2005. Per Folkver er fotochef på Politiken, og anledningen til artiklen er, at nogle læsere har protesteret over at et billede fra Irak, der bl.a. viser et forkullet lig, er blevet bragt på forsiden. De ønsker ikke, at de selv eller deres børn bliver konfronteret med realiteterne og ser helst at
45 krigen i Irak holdes ude af medie billedet, eftersom den er for voldsom. Dette er dog ifølge Folkver paradoksalt, eftersom forældre gerne lader deres børn se action- og tegnefilm samt spille computerspil fyldt med vold, eksplosioner og mord, hvilket netop er et prægnant eksempel på børns sårbare identitetsdannelse på mediernes præmisser.

50 Ved kun at lade dem leve gennem fiktive billeder og således blive skånet for virkeligheden, mener jeg ikke man gavner børnene. Man frarøver dem derimod deres ret til at øve sig i at kunne skelne mellem fiktion og virkelighed, hvilket i mine øjne vil kunne vise sig som et problem senere. Desuden oplever de den fiktive verden bag skærmen lige så intenst som virkeligheden og er ikke i stand til, ligesom voksne, at søge tilflugt i tanken om, at det blot er fiktion. Derfor kan jeg, ligesom Per Folkver, ikke se grunden til at "skåne" dem for
55 virkelige billeder.

Vores opfattelse af omverden er visuelt præget og påvirkes gennem mediernes konstante tilførsel af underholdning og information, som i vores tilværelse blandes sammen og får samme værdi. Den fysiske og mentale splittelse Erik Knudsen beskriver i sit digt "*Billeder, billeder*" er i dag afløst af en enhed, hvor fiktion og virkelighed har samme værdi og hvor det i

60 princippet er muligt at leve gennem og af de billeder, man opsøger og bliver udsat for af medierne. At vores virkelighed i dag som følge deraf skulle være mere falsk end virkeligheden i 1947 er nok tvivlsomt. Men at den så billedrige nye virkelighed stiller høje og skærpede krav til individets evne til at skelne mellem fiktion og virkelighed samt evne til at forholde sig kritisk til den information, medierne udsender i så rigelige mængder, er det svært at betvivle.

Besvarelse C

En rose

”En rose” er en novelle, skrevet af Amalie Skram og udkom i 1899. Novellen er fra tekstsamlingen Sommer, og omhandler blandt andet emnerne død og ægteskab.

Novellen handler om en gammel mands sidste tid inden hans død. Han er gift og har en voksen datter ved navn Karen. Inden hans død får man et tydeligt billede af manden og konens ægteskab.

- 5 Deres ægteskab fremstår meget paradoksalt og absurd. Novellen bliver først fortalt ud fra kvindens synsvinkel, og lidt efter tager den en drejning hvorefter man følger novellens handling gennem mandens øjne. Effekten af dette ses der nærmere på senere. Læseren bliver kastet direkte ind i en absurd samtale om mandens sygdom.
- 10 Konen er lys, blond og stormavet. Hun har blege dybtliggende øjne og tyndt pandehår i små krøller lavet af et krøllejern. Da vi møder konen er hun iført en brungul morgenkåbe som er plettet og slidt. Ud fra dette kan vi antage at novellen foregår om morgenen. Hendes mand er også bleg, og har tæt, mørkt hår. Hans sorte skæg og det mørke hår danner en mørk ramme om hans ansigt.
- 15 I novellens forløb får man et lidt kluntet billede af kvinden. Hendes mand omtaler hende flere gange som kluntet og klodset. Ved beskrivelsen af hendes tykke mave og hendes små falske krøller, får man et billede af at hun forgæves prøver at være den festlige og smukke kvinde hun engang var. Manden nævner nemlig senere at hun kunne snakke med alle og enhver. Derfor får man et billede af at hun engang var en smuk, glad og festlig kvinde der nu ihærdigt prøver at
- 20 skabe en god stemning i en meget trist stund. Først virker hun altså som en venlig kvinde der bare prøver at skabe en god stemning idet det formodentlig er hendes ægtemands sidste time, ved for eksempel at grine af hans vitser. Hun vil meget gerne hjælpe ham, men han tager ikke imod hendes hjælp. Hun har det hårdt med at tage afsked med hendes mand, og ved ikke hvordan hun skal håndtere hans surhed, og bitterhed over livet. Efter novellen skifter fortællersynsvinkel
- 25 skifter billedet, gennem hans meget negative tanker om hende, kommer læseren til at tænke skidt om hende. Herefter virker hun meget kold og hånende overfor ham, og egentlig ligeglad og lettet

over hans død. Denne person gennemgår altså en forandring, sammen med tekstens fortællervinkel.

30 Den samme drejning tager manden, han starter med at være en sur, overlegen og bitter mand. Men senere får man sympati med ham, føler med hans smerte og ligger det sure over på kvinden. Det faktum at manden lever sin sidste time, er også et afgørende punkt for læserens sympati. Da man ofte selv føler en frygt for døden, føler man med mandens træthed og lidelse, da han jo ligger for døden.

35 Som tidligere nævnt fremstår hun i den første del hvor man følger samtalen gennem hendes øjne, som en almindelig og venlig hustru. Hendes mand virker derimod hånende og afkræftet, det forekommer en at han lader sin livstræthed gå ud over hende. Hun har en smule frygt over for hendes mand, og spørger sig selv om han har onde øjne. I starten virker han overlegen overfor hende, og opgivende. Han er ligeglad med hende, og orker næsten ikke at svare på hendes
40 spørgsmål. Da hun spørger til hans fødselsdag, og bare prøver at fokusere på noget positivt og glædeligt, da gør han grin med hende, og svarer at det eneste der når at komme hjem til hans fødselsdag, er hans lig. Så snart fortællersynsvinklen skifter, skifter dette forhold altså ligeledes. Hun fremstår pludselig som den overlegne og hånende, og han fremstår som den venlige ægtemand der jo bare vil elskes. Senere overbeviser han sig selv om at det var inderlig ondt at få
45 en datter, når man var bevidst om sin elendige tilværelse. Lige inden hans død vælger han fuldstændig at forkaste sin hustru. Han ender med at konkludere at han faktisk var bedre tjent uden hende. Han siger ikke farvel til hende, han skriver kun et kort og ynkeligt brev til hans datter Karen. Måden manden beskriver konen på virker meget irriteret. Han beskriver ofte hendes små blonde krøller, og måden de falder på, hvilket næsten får læseren til at hade hendes små, falske krøller. Alligevel går der et øjeblik hvor man mindedes deres kærlighed, hvor højt de
50 engang elskede hinanden. Denne tanke varmer blidt hans hjerte.

Man får et billede af at dette ægtepar lever i den højere klasse. Dette fremstår for eksempel i starten da vi første gang møder den kvindelige hovedperson, hvor hun står og læner sig op ad et chatol. Generelt får læserens også en idé om at de har haft rimelig meget overskud, og ikke har arbejdet så meget. Selvom man hører om kvindens slidte og plettede morgenkåbe, hvilken i stedet
55 kan ses som et symbol på hendes livstræthed, og hendes kamp for at redde deres ægteskab.

I starten af novellen bliver man altså en smule forvirret af denne fortællerdrejning. Men som tidligere nævnt er denne drejning er jo ikke den eneste drejning, i takt med at fortællervinklen skifter, skifter de to hovedpersoner rolle. Det fremstår at de begge lever i en tvetydig rolle. Denne rolle er modsætningsfuld og indebærer både en venlig, blid og positiv side, og en hård, livstræt, overlegen og hånende side. I starten efterlader dette paradoks læseren i en forvirrende rolle, man sidder konstant og overvejer hvem man skal holde med, hvem er den gode, og hvem er den onde. På et tidspunkt overvejer manden at: "Den ene var herre, den anden tjener. Eller også var de fjender." Denne sætning tror jeg er et symbol på drejningen og tvetydigheden i historien. Med herre og tjener menes der at den ene er den overlegne og hånende, hvilken i starten er manden, og efter drejningen er kvinden. Den anden er tjeneren som er den underlegne og venlige, hvilken i starten er kvinden, og efter drejningen er manden. "Eller også var de fjender", eller også indebærer både manden og kvinden begge roller.

Amalie Skram anvender mange metaforer, og symboler i hendes novelle. Disse er med til at tydeliggøre en tilstand eller sindsstemning. Ligeledes kommer teksten til at fremstå meget ironisk, ved brugen af disse metaforer og symboler. Generelt oplever man flere gange at de to hovedpersoner i novellen gør grin med døden, dette giver tekstens dens absurde præg. Eksempelvis siger manden først i novellen: "... - hvis jeg er død forinden, så kommer måske mit lig herhjem." Hvorefter hun i sin latter siger: "Ha, ha, ha! *Du* dø! Og hvad skulde jeg så gøre med dit lig?"

Amalie Skrams novelle er skrevet omkring det moderne gennembrud. Intentionerne i det moderne gennembrud var at bryde ud af den nationale hygge og ufarlighed, og der blev set ned på den borgerlige etikette. Litteraturen skulle være levende og sætte problemer til debat. Disse problemer var ofte problemstillinger som tidligere havde været emner man ikke turde tale om, for eksempel den borgerlige families konflikter og individets sammenbrud. Henrik Ibsen var en norsk forfatter der beskæftigede sig med disse problemstillinger. Han skrev naturalistiske dramaer der virkelig satte problemer til debat. Ligeledes skrev Amalie Skram naturalistiske noveller.

I sin novelle "En rose" skildrer Amalie Skram virkeligheden gennem et absurd ægteskab. I novellen mærker man tydeligt hvordan dette ægtepar bærer på en masse hemmeligheder. De

levede engang i et ægteskab fuldt af kærlighed og glæde, men nu lever de kun sammen af
90 pligtfølelse og ære. Selvom det moderne gennembrud satte gang i debatten og problematikken
omkring den borgerlige klasse, og det traditionelle ægteskab, var det stadig ikke velset at blive
skilt. Derfor forblev det ulykkelige ægtepar sammen, og de blev ved med at kæmpe for en
kærlighed der for længst var forsvunden. Denne virkelighed hun skildrer, gør novellen
95 naturalistisk. Andre forfattere der anvendte den naturalistiske skrivestil var blandt andet George
Brandes og J. P. Jacobsen. Naturalismen fokuserer mere på det rationelle. Man gik fra en
idealistisk forståelse af mennesket, styret af sjælelige kræfter, til en materialistisk opfattelse, som
naturalismen er et udtryk for. Her er mennesket styret af biologiske, psykologiske, økonomiske
love.

100 I Skrams novelle er der fokuseret på de enkelte individer og personrelationerne. De to
hovedpersoner der optræder i hendes novelle er meget individuelle og tvetydige. De er begge
meget svage og alligevel meget stærke. Gennem novellen mærker man en meget kold luft
imellem ægteparret. De lever et meget distanceret forhold til hinanden. De er ikke oprigtige
overfor hinanden og der er egentlig ikke nogen af dem der gider arbejde for forholdet.

105 Til slut da manden dør konkluderer han faktisk at det var en fejl at gifte sig med hende, og at han
har haft en elendig tilværelse. Han erkender altså at store dele af hans liv har været spildt på deres
ægteskab og hende. Her viser Skram hvordan han bryder sammen over hans tilværelse.

Alt dette beskriver Amalie Skram gennem en konkret fremstilling af et absurd ægteskab.

110 I novellen "En rose" stiller Amalie Skram spørgsmålstejn ved ægteskabet, hun skildrer
individualismens tvetydighed, den borgerlige families konflikter og individets psykologiske
sammenbrud.

5. Bedømmelse af de tre besvarelser

I det følgende sammenfattes konklusionen på de synspunkter, der blev fremført på censormødet. Rettegrupperne gav bud på karakterfastsættelse, opgavekommissionen begrundede sit bud på vurdering af de 3 besvarelser, og herefter fik censorerne lejlighed til at kommentere kommissionens begrundelser herfor. Der var gennemgående konsensus i bedømmelsen af de 3 besvarelser. Når de to censormøder ses under ét, var der blandt rettegrupperne flertal for netop de 3 karakterer, opgavekommissionens beskrivelser peger på. Forskellene mellem de laveste og de højeste bud var store nok til at vise, at bedømmelse af skriftlige prøvebesvarelser i dansk ikke er en eksakt videnskab, og at det kan være nyttigt, at der er to censorer på hver besvarelse. Men de var også små nok til at understrege, at trænedede censorer tænker i ensartede baner, og den efterfølgende diskussion demonstrerede, at der argumenteres særdeles sagligt.

Vurderingerne og begrundelserne nedenfor peger på én karakter, men samtidig markeres det, hvilken anden karakter, en del censorer også havde i spil. Når to karakterer kan synes næsten lige rigtige, skyldes det ikke mindst den uundgåelige problemstilling, at den samlede helhedsvurdering skal afveje styrker og svagheder i forlængelse af flere vurderingskriterier. En sådan afvejning afspejler blandt andet, hvor meget den enkelte censor mener, at et bestemt element i en besvarelse skal trække henholdsvis op og ned. Eksempler på sådanne overvejelser i relation til de tre besvarelser behandles i den sammenfattende vurdering af hver af besvarelserne.

Bedømmelse af besvarelse A

Skriftlig fremstilling

Sproget er relativt nuanceret og sammenhængende, men der er også fejl og mangler flere steder. Kommateringen er nogle steder problematisk – f.eks. adskilles neksus flere steder og der sættes komma foran infinitiv-at. Der er også eksempler på skæv brug af ord og vendinger. Skribenten fastholder eksempelvis ordvalget *subjektivisk* besvarelsen igennem, og formuleringer som *kommer til sin magt* afslører en usikkerhed i idiomatikken.

Overordnet er fremstillingen nogenlunde disponeret og sammenhængende, og eksaminanden bestræber sig på at leve op til kronikgenrens forskrifter vedr. en redegørende og diskuterende form. Undertiden er der dog tendens til, at genrebevidstheden skrider. Der er endvidere eksempler på formuleringer, der minder mere om træk fra en akademisk genre – som eksempelvis: *denne tekst vil tage udgangspunkt* og *hvilket også vil blive diskuteret senere hen*. Besvarelsen afspejler nogen formidlingsbevidsthed. Eksempelvis henvises der ikke til teksten, inden den er præsenteret for læseren. Det faktum, at læseren ikke forventes at sidde med teksten i hånden, havde imidlertid gjort en mere eksplicit præsentation af situationen og hovedplottet ønskelig.

Emnebehandling

Besvarelsen afspejler et fornuftigt blik for tekstens virkemidler og formål. Betydningen af journalistens anvendelse af virkemidler for læserens opfattelse af tekstens relation til ”virkeligheden” betones på et generelt plan, men sættes ikke præcist eller konkret i relation til teksthelheden. Tekstens underrubrik nævner, at *hovedpersonen under Århus Festuge opfinder en*

ny form for journalistik: Happy Journalism!, og dette kunne nok have været udnyttet bedre i emnebehandlingen. Eksaminanden ser eksempelvis de ironiske lag i teksten, men det forbliver uklart, om Sabroes koblinger mellem jyder og køer er forstået helt til bunds.

Selvom fremstillingen overordnet har en fornuftig sammenhængskraft, er der afsnit, som ikke bidrager til at besvare opgaveformuleringen. Det viser sig f.eks. i afsnittet om globaliseringen, der synes malplaceret.

Opgaveformuleringen efterlyser ”inddragelse af eksempler” i diskussionen af betydningen af, at nyhedsmedier anlægger subjektive vinkler i skildringen af begivenheder. Her kommer skribenten ikke med tekst-eksterne, selvstændigt udvalgte eksempler. Imidlertid har erfaringerne med sættet vist, at opgaveformuleringen ikke er tilstrækkelig præcis på dette felt – det er muligt (imod intentionen) at læse formuleringen sådan, at også eksempler alene fra den foreliggende tekst kan anvendes. Der er derfor i bedømmelsen set mildt på denne mangel ved besvarelsen.

Viden og metoder

Eksaminanden anvender danskfaglig viden på fornuftig vis. Der er gode pointer om tekstens sproglige virkemidler, herunder brugen af ironi og metaforer. Samtidig viser fremstillingen en god forståelse og viden om fortællende journalistisk/oplevelsesjournalistik vis a vis mere klassisk journalistisk formidling. Også den danskfaglige dokumentation af iagttagelserne er fornuftig; der bruges velegnede citater fra teksten.

Sammenfattende vurdering

Med afsæt i ovenstående vurderingskriterier og -begrundelser må besvarelsen sammenfattende siges at svare til karakteren 7. 7-tallet er overordnet beskrevet som den gode præstation, der som det fremgår i afsnittet om ny karakterskala, typisk bærer præg af et sikkert sprog, en tilfredsstillende emnebehandling samt en synlig danskfaglig metode, men som også er kendetegnet ved flere fejl og mangler, både i relation til skriftlig fremstilling, emnebehandling og anvendelse af teori og metoder. Hvis den usikre formidlingsbevidsthed og den ikke helt sikre genforståelse vægtes tungere i helhedsvurderingen, end kommissionen har gjort, ville et 4-tal kunne komme på tale.

Udfordringen i at fastsætte en karakter for denne besvarelse ligger blandt andet i, at opgaveformuleringen har mange (og nok for mange) implicite forventninger til skribenten. Forventninger, som en dansklærer vil have, men som instruksen ikke pålægger eksaminanden at tage højde for. Den ene udtalte forventning er allerede nævnt ovenfor. Den drejer sig om inddragelsen af teksteksterne eksempler. Den anden ligger i, at eksaminanden faktisk ikke forpligtes til at forholde sig til teksten som en helhed – der ligger her en implicit forventning, som den pågældende elev ikke har taget til sig, men som mange censorer savner, når de læser besvarelsen. Erfaringerne med denne opgaveformulering vil naturligvis indgå i udarbejdelsen af kommende eksamensopgaver.

Bedømmelse af besvarelse B

Skriftlig fremstilling

Der er tale om en særdeles overbevisende skriftlig fremstilling. Sproget er nuanceret, flydende og varieret. Der er tale om ganske få skønhedsfejl – to steder er af sted ikke delt, et sted mangler et ord, og et andet sted optræder en egentlig slåfejl.

Samtidig er genrebevidstheden tydelig. Man er som læser ikke i tvivl om, at der er tale om et essay, hvilket allerede viser sig i en særdeles veloplagt indledning, der griber fat i læseren. Også de indlagte spørgsmål åbner teksten og inviterer læseren med i overvejelserne, der formår at være personlige, helt uden at være private.

Emnebehandling

Skribenten viser en god forståelse af de to tekster, der skal tages afsæt i. De inddrages ikke med direkte citater, men det fordrer genren heller ikke nødvendigvis. Alligevel kunne man godt have ønsket sig, at teksterne i deres helhed var blevet brugt mere. Dette gør sig især gældende i forbindelse med Knudsen-digtet, som med fordel kunne have været anvendt mere. Til gengæld inddrages teksterne ubesværet dér, hvor det passer i fremstillingen, og med et sikkert blik for den centrale meddelelse.

Det selvstændigt valgte Facebook-eksempel er relevant og anskueligt. Det afspejler en fornuftig vinkling af den overordnede problemstilling, og det bruges godt i en sammenkobling af en konkret situation og abstrakte refleksioner.

Viden og metoder

Besvarelsen afspejler en sikker tekstlæsning og en evne til at fokusere på og selvstændigt benytte et (ganske vist begrænset) antal aspekter i et tekstmateriale i skribentens eget tekstprojekt.

Skribenten kender og anvender på relevant vis Kunderas imagologi-begreb, og det overordnede kendskab til postmodernisme-karaktertræk fremstår tydeligt. Der anlægges og fastholdes et historiserende blik på de to tekster.

Sammenfattende vurdering

Med afsæt i ovenstående vurderingskriterier og -begrundelser må besvarelsen sammenfattende siges at afspejle karakteren 10. 10-tallet er overordnet beskrevet som den fortrinlige præstation, der typisk er kendetegnet ved nuanceret skriftlig fremstilling, omfattende og grundig emnebehandling samt en reflekteret anvendelse af danskfaglig viden og metode. Besvarelsen lever på mange måder op til den vejledende beskrivelse af 12-tallet. Når der alligevel argumenteres for 10-tallet, skyldes det primært emnebehandlingen. Som det fremgår ovenfor, kunne skribenten godt have udfoldet eller undersøgt synspunkter og/eller værdiforestillinger fra de to tekster mere, end det er tilfældet, og dette kombineret med en meget kort besvarelse, trækker en anelse ned på helhedsindtrykket.

Udfordringen i at fastsætte en karakter for denne besvarelse ligger (som drøftelserne på mødet afspejlede) i to problemfelter, der kan formuleres som spørgsmål: Hvor kortfattet kan man skrive og alligevel få en topkarakter? og hvad ligger der i opgaveformuleringens ”..udgangspunkt i en undersøgelse af”? Det første spørgsmål kan der ikke gives et præcist svar på. Der findes ikke et vejledende omfang for, hvor kort eller lang en besvarelse i skriftlig dansk bør være. Det er sikkert heller ikke ønskeligt, fordi graden af målopfyldelse i forlængelse af vurderingskriterierne jo ikke afhænger af anslagsantallet, men mere af tekstens spændstighed. Man kan bruge megen plads på at sige ganske lidt, ligesom man kan sige ganske meget på lidt plads. Når det er sagt, kan en besvarelse naturligvis alligevel godt være spændstig men for kort, men det vil sandsynligvis også

afspejle sig i, at emnebehandlingen ikke er tilstrækkelig. Også her må det være helhedsvurderingen, der bestemmer karakteren.

Det andet spørgsmål er særdeles centralt, fordi det ikke har at gøre med en uklarhed i den konkrete opgaveformulering, men med måden essaybesvarelser forventes at anvende teksterne på. Der ligger ikke i formuleringen en forventning om, at eksaminanden skal foretage undersøgelsen i besvarelsen – men derimod en forventning om, at der foretages et tekstarbejde før skriveprocessen påbegyndes. Dette tekstarbejde skal finde vej til besvarelsen i en bearbejdet form, hvor mellemregninger ikke nødvendigvis er medtaget

Bedømmelse af besvarelse C

Skriftlig fremstilling

Sproget fungerer, men det er kendetegnet ved en række formelle fejltypen (f.eks. forvekslinger af sin/hendes, fejlanbragte/overflødige kommaer, umotiverede skift mellem nutid og datid inden for samme sætning). Derudover er sproget til tider unuanceret og upræcist, hvilket eksempelvis viser sig i formuleringer som: *Generelt får læseren også en idé om at de har haft rimeligt meget overskud.*

Skribenten har bestræbt sig på at ramme genren, men man oplever alligevel ikke den store genrebevidsthed. På den ene side er der en indledning, som præsenterer teksten, men på den anden side er den ikke interessevækkende; den motiverer ikke med henvisninger f.eks. til noget almengyldigt i tematikken eller til spændende samtidig forekomst af træk fra flere forskellige litterære perioder, at det kan være interessant at læse denne novelle.

Fremstillingens røde tråd er uklar, fordi der ikke er en klar strukturering og disponering af stoffet, blandt andet fordi der mangler overgange mellem de enkelte afsnit. Dog giver kombinationen af litteraturhistorisk perspektivering og endeligt tolkningsbud i slutningen af besvarelsen en klar fornemmelse af, at besvarelsen slutter på et højere abstraktionsniveau end den indledes.

Emnebehandling

Den manglende røde tråd afslører sig også i emnebehandlingen, der primært består af et referat og en række analyse-model-agtige iagttagelser, som ikke kobles og ikke anvendes fremadrettet mod tolkningen.

Besvarelsens måske største svaghed består i en direkte fejllæsning af synsvinkel-forholdene i novellen. Dette får konsekvenser for hele personkarakteristikken og –tolkningen af relationen mellem ægtemagerne og fører her flere fejllæsninger med sig. På trods af disse fejllæsninger rummer besvarelsen en forståelse af grundmotivet i novellen.

I perspektiveringen anfægtes eleven ikke af rose-synet, og Ibsen-parallellen fremstår kun svagt motiveret. Dokumentationen undervejs i analysen virker noget tilfældig, og den er flere steder utilstrækkelig.

Viden og metoder

Som anført under emnebehandlingen bærer tekstlæsningen præg af stor usikkerhed, blandt andet i forbindelse med brugen af analysetermer som fortælleforhold og synsvinkel.

Eksaminanden kan bruge sin viden om naturalisme, men begrebet anvendes alene som en indholdskategori. Formmæssige træk ignoreres.

Sammenfattende vurdering

Med afsæt i ovenstående vurderingskriterier og -begrundelser må besvarelsen sammenfattende siges at svare til karakteren 02. Karakteren 02 er overordnet beskrevet som den tilstrækkelige præstation, der som det fremgår i afsnittet om ny karakterskala, typisk bærer præg af et fungerende sprog, en tilstrækkelig emnebehandling samt en refererende brug af danskfaglig viden og metode. Det kan være et synspunkt, at besvarelsen er relativt fyldig og demonstrerer, at skribenten dog besidder nogen litteraturhistorisk viden og kender relevante analysetermer, selv om der er mangler i anvendelsen heraf, og dette kunne begrunde et 4-tal.

Det er dog kommissionens opfattelse, at især fejllæsningerne, men også den fejlbehæftede og ikke helt genreoverensstemmende skriftlige fremstilling, indgår således i helhedsvurderingen, at den rigtige karakter er 02.

Udfordringen i at fastsætte en karakter for denne besvarelse ligger blandt andet i en afvejning af, hvorvidt man i en litterær artikel skal forvente en selvstændig vinkling af stoffet. Det er (som i de to øvrige genrer) centralt, at eksaminanden er sig målgruppen bevidst. Læseren skal motiveres (ikke at forveksle med overtales) til at læse artiklen, og en sådan motivation fremkommer blandt andet, hvis artiklen er vinklet på en bestemt måde. Vinklingen er med andre ord en vigtig genremærke. Vinklingen kan som nævnt ovenfor pege frem mod den i opgaveformuleringen ønskede perspektivering, men den kan også bestå i et særligt fokus i analysen, som eksaminanden selv har valgt.

APPENDIX A

Oversigt over prøvegenrerne i skriftlig dansk

	Litterær artikel	Kronik	Essay
Fremherskende fremstillingsformer	Analyse Fortolkning Perspektivering Dokumentation	Redegørelse Diskussion Argumentation	Afsøgning Undersøgelse Refleksion
"Stof"	En eller flere tekster	Problemstilling eller emne	Emne eller begreb
Metaforisk rum	Læsesalen	Caféen	Fjeldvandringen
Formulering	Skriv en litterær artikel om <tekst(er)>	Skriv en kronik om <problemstilling>	Skriv et essay om a) <emne> el. b) <hvor du ...>
Fokus/bevægelse	Tekstfokus	Emnet behandles mod afsluttedhed	Emnet behandles mod åbning
Ideel afsender	"den danskfagligt velfunderede og alment orienterede eksaminand"		
Intenderet modtager	"den litterært og almenkulturelt interesserede læser"		
Linjetal ved citater	bør bruges	brug ikke	brug ikke
Angivelse af eksterne kilder	ja, indflettet i brødtekst eller evt. i parentes		
Noteapparat	brug ikke		
Rubrik	brug opgavens titel		
Underrubrik og mellemrubrikker	brug evt.	brug evt.	brug helst ikke
"Layout til tryk" i øvrigt	brug ikke		

Karakteristiske formuleringsformer

Litterær artikel	Kronik	Essay
<ul style="list-style-type: none"> - "forløbskomposition" - "billedplan og realplan" - "herved kommer fortælleren til at fremstå som utroværdig" - "én fortolkningsmulighed er, at ..." - "forekommer at udtrykke en universalromantisk forestilling om ..." 	<ul style="list-style-type: none"> - "hovedsynspunktet" - "modstridende opfattelser" - "A hævder, at ..." - "argumentationen halter" - "For det første (...) og for det andet ..." - "socialpornografiske dokumentarudsendelser må antages at krænke, hvis ..." - "Derfor må vi konkludere ..." 	<ul style="list-style-type: none"> - "Det kan ved første øjekast forekomme paradoksalt, at ..." - "Ved nærmere eftersyn ..." - "I et andet perspektiv ..." - "Man kan forestille sig, at ..." - "Wittgensteins sprogspilsbegreb kan bruges her ..." - "Vi kan ikke uden videre afgøre ..."

Appendix B

Skole og hold:
 Elevnavn og elevnummer:
 Opgavenummer.:

Karakter	Skriftlig fremstilling	Emnebehandling	Danskfaglig viden og metode

Vejledende karakterbeskrivelser for skriftlig dansk, stx		Skriftlig fremstilling	Emnebehandling	Danskfaglig viden og metode
		Ved vurderingen af den skriftlige fremstilling lægges der vægt på, i hvilken grad eksaminanden er i stand til at formulere sig på et klart velformuleret dansk, og i hvilken grad fremstillingen er sprogligt korrekt, herunder demonstrerer en sikker brug af tegnsætning. Der lægges tillige vægt på, om fremstillingen overholder opgavens gennemløbende krav, samt om fokus er fastholdt, og der vises overblik over struktur og progression.	Ved vurderingen af emnebehandlingen lægges der vægt på, i hvilken grad den foretages i overensstemmelse med opgaveformuleringen, i hvilken grad opgaven besvares udtømmende, og at det tilknyttede tekstgrundlag inddrages med vægt.	Ved vurderingen af eksaminandens færdighed i at anvende danskfaglig viden og fagets grundlæggende metoder , lægges der vægt på, i hvilken grad eksaminanden demonstrerer sikker danskfaglig viden og på kvalificeret måde anvender fagets grundlæggende metoder, herunder analyse, fortolkning og perspektivering af tekster.
	12	Sproget er velformuleret, præcist, nuanceret og korrekt, med ingen eller få uvæsentlige fejl. Fremstillingen er argumenterende, genrebevidst og velstruktureret med såvel fokus som progression.	Emnebehandlingen, herunder behandlingen af det inddragne tekstmateriale, er udtømmende, veldokumenteret med ingen eller kun få uvæsentlige mangler.	Der demonstreres fremragende anvendelse af danskfaglig indsigt, viden og metode, sikker brug af et danskfagligt begrebsapparat samt stor sikkerhed i at bevæge sig fra det konkrete til det abstrakte.
	7	Sproget er præget af sikkerhed i syntaks, præcision og sprogrigtighed, men med flere mindre væsentlige fejl. Fremstillingen savner grundighed i argumentation og i nogen grad genrebevidsthed, men har i tilfredsstillende grad fokus og sammenhæng.	Emnebehandlingen, herunder behandlingen af det inddragne tekstmateriale, har flere mangler og savner i nogen grad dokumentation.	Der demonstreres god anvendelse af danskfaglig indsigt, viden og metode, god brug af et danskfagligt begrebsapparat samt evne til at bevæge sig fra det konkrete til det abstrakte.
	02	Sproget er præget af tilstrækkelig sikkerhed i syntaks og sprogrigtighed, men med adskillige tyngende fejl og manglende præcision. Fremstillingen savner argumentation og har kun i tilstrækkelig grad fokus og sammenhæng.	Emnebehandlingen, herunder behandlingen af det inddragne tekstmateriale, er meget mangelfuld, men dog tilstrækkelig.	Der demonstreres usikkerhed i anvendelse af danskfaglig indsigt, viden og metode samt af et danskfagligt begrebsapparat.